

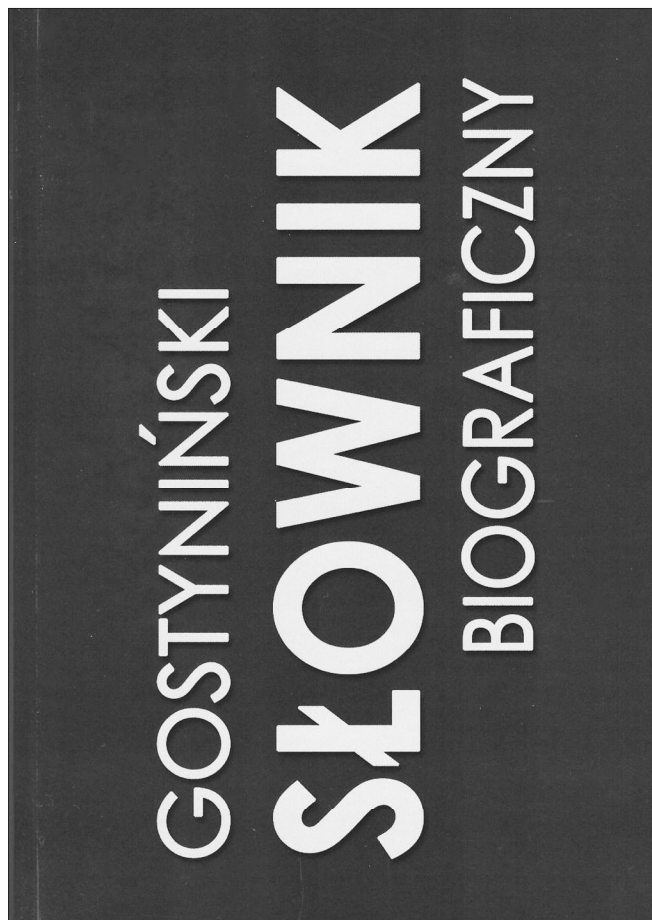
RECENZJA

Gostyniński Słownik Biograficzny pod redakcją dr Barbary Konarskiej-Pabiniak, Gostynin 2017, ss. 464

Biografistyka to jedna z najciekawszych zarówno dla czytelnika, jak przede wszystkim samego autora, dyscyplin badawczych nauk humanistycznych. Posiada też szczególną wartość naukową i badawczą dla regionalistyki, która cieszy obecnie dużą popularnością. Badania prowadzone na tym szczeblu dają niekiedy zaskakujące rezultaty, stając się przyczynkiem do ich kontynuacji przez środowiska stricte naukowe. Biografistyka ocala od zapomnienia ludzi, ich dokonania i czasy, w których żyli, co pozwala lepiej rozumieć historię, będącą niczym innym jak splotem i wypadkową ciągu wydarzeń. Nie bez powodu więc już w starożytności traktowano ją jako nauczycielkę życia.

Cieszy, że na lokalnym rynku wydawniczym pojawił się przed kilkoma miesiącami *Gostyniński Słownik Biograficzny*. Wprawdzie na terenie zachodniego Mazowsza, do którego historycznie przynależymy, nie jest to praca pionierska, ale bez wątpienia merytorycznie i edytorsko przygotowana najlepiej. Pomijając słynną *Bene merentes*, czyli wspomnienie o osobach dobrze zasłużonych na ziemi płockiej Stefana Dembego z międzywojnia, wspomnieć należy o Tadeuszu Orackim, który pod koniec lat siedemdziesiątych ubiegłego stulecia przygotował i wydał w formie powielaczowej *Słownik Biograficzny Mazowsza i Podlasia*, z wyłączeniem Warszawy. Obie te pozycje uznać jednak trzeba za rozszerzone noty biograficzne, gdyż w żadnym stopniu nie spełniają kryteriów słownika.

Gostyniński Słownik Biograficzny opracowany został przez zespół redakcyjny pod kierunkiem dr Barbary Konarskiej-Pabiniak z zachowaniem klasycznych reguł, obowiązujących w tego typu wydawnictwach. Ich zakres wyznaczył *Polski Słownik Biograficzny* wydawany w Krakowie od 1935 roku. Jego podstawę stanowią żelazne kryteria. Publikuje się sylwetki wyłącznie osób nieżyjących i zasłużonych dla danego obszaru, bez względu na ich narodowość i wyznanie, zaś sam biogram musi być skonstruowany według przyjętej przez redakcję klasycznej instrukcji. Taka unifikacja jest niezbędna z powodów metodologicznych. W przypadku *Gostynińskiego Słownika Biograficznego* wspomniane kryteria zostały w większości spełnione, łącznie z zastosowaniem tradycyjnego alfabetycznego układu biogramów oraz podaniem pod każdym hasłem bazy źródłowej i wskazówek bibliograficznych.

Historycznie ziemia gostynińska leżała w województwie rawskim, które swoją północną granicę opierało na linii Wisły. Terytorium to daleko wykraczało poza ramy dzisiejszego powiatu, znacznie okrojonego w wyniku ostatniej reformy administracyjnej z dnia 1 stycznia 1990 roku. Redakcja *Słownika* zredukowała swoje zainteresowania badawcze do miasta Gostynina, trzech gmin wiejskich: Gostynin, Pacyna i Szczawin Kościelny oraz aktualnej gminy wiejsko-miejskiej Sanniki. Mimo tego zarysu administracyjnego zespołowi redakcyjnemu i autorom hasel udało się zaprezentować 530 sylwetek zasłużonych gostyninian żyjących i działających, przede wszystkim na tym terenie w ciągu minionych siedmiu stuleci. Redakcja w przyjętych kryteriach uwzględniła również osoby urodzone na terenie obecnego powiatu gostynińskiego, ale zasłużone dla innych regionów, nie tylko Polski, a również Europy i świata. Te właśnie biogramy zdają się być najbardziej interesujące i odkrywcze.

Według szczegółowej analizy przygotowanej przez Jolantę Bigus z redakcji *Słownika* listę

zastużonych gostyninian według chronologii otwiera książkę płocki Siemowit III, żyjący w XIV wieku, kończy Teresa Wojno, nauczycielka i poetka zmarła na kilka tygodni przed ukazaniem się wydawnictwa. Zdecydowanie łamy *Słownika* wypełniają osoby urodzone współcześnie – 352 sylwetki, 88 biogramów dotyczy ludzi, którzy przyszli na świat na przełomie XIX i XX wieku, a tylko 90 osób urodzonych było między XIV a drugą połowę XIX stulecia. Sądzę, że można by sylwetek sprzed XIX wieku doszukać się więcej, gdyż zarówno średniowiecze, jak i czasy do rozbiorów Polski są nieźle zbadane i opisane. Na ziemi gostynińskiej urodziło się 225 osób ujętych w *Słowniku*, pozostali zastużeni wywodzili się z innych rejonów Polski. Burmistrz Gostynina Michał Jarmoliński, rozstrzelany przez Niemców 1 grudnia 1939 roku, urodził się w japońskim mieście Curga, co było dość typowe dla losów rodzin polskich rozproszonych niekiedy po świecie w czasach zaborów.

Interesująca jest charakterystyka zawodowa prezentowanych w wydawnictwie osób. Zgodnie z duchem czasów redakcja pomieściła w *Słowniku* aż sto osób wywodzących się, ogólnie mówiąc, ze środowisk niepodległościowych, a zwłaszcza kombatanckich. Sądzę, że redakcja zastosowała w tym przypadku zbyt liberalne kryteria kwalifikacyjne, podobnie jak przy wyborze zastużonych nauczycieli i pedagogów (88 osób). Blisko 50 haseł poświęconych zostało przedstawicielom lokalnej administracji, co jest pojęciem płynnym i pojemnym, głównie w odniesieniu do wcześniejszych wieków. Jeśli chodzi o duchowieństwo, w zasadzie ograniczono się do księży rzymskokatolickich. Przywołano sześciu pastorów i jedynie dwóch rabinów na terenie, gdzie populacja Żydów przekraczała niekiedy 40 proc. ogółu ludności. Sporą grupę (33 osoby) stanowią, zresztą słusznie, lekarze, po których następują środowiska szlachecko-ziemiańskie, a następnie prawnicze i naukowe. Niewątpliwie ciekawostką są przywołani ludzie sztuki, w tym aktorzy Barbara

Kwiatkowska-Lass, pierwsza żona Romana Polańskiego, żyjący na przełomie XIX i XX wieku jeden z najbardziej znanych twórców teatru polskiego Stanisław Knake-Zawadzki i współczesny satyryk Jan Tadeusz Stanisławski. W *Słowniku*, podobnie jak we wszystkich tego typu opracowaniach, przeważają mężczyźni – 459 biogramów. Wśród 71 życiorysów kobiet znajdują się panie niebanalne, jak pisarka Maria Kownacka, księżna Aleksandra Olgierdówna, rodzona siostra króla Władysława Jagiełły czy też Nelly Łysakowska, właścicielka majątku Lucień.

Gostyniński Słownik Biograficzny jest wprawdzie dziełem zbiorowym siedemnastu autorów, ale większość, gdyż aż 355 haseł, wyszło spod pióra redaktor naczelnej Barbary Konarskiej-Pabiniak (192 haseł) i Jolanty Bigus, zastużonej dla gostynińskiej regionalistki (163 haseł). Do czołowych autorów zaliczyć należy także dr Elżbietę Szubską-Bieroń (46 sylwetek) i historyka Marka Osmatka (40 biogramów). Pozostali autorzy dostarczyli od kilku do kilkunastu biogramów, zgodnie ze swymi zainteresowaniami i możliwościami.

Gostyniński Słownik Biograficzny, wydany przez Gostynińskie Towarzystwo Kulturalno-Naukowe założone w 2007 roku, stanowi już piątą wartościową i obszerną pozycję regionalną po wcześniejszych czterech tomach „Rocznika Gostynińskiego”. Przygotowany został z dużą starannością edytorską, co przede wszystkim jest zasługą składu Małgorzaty Debich i drukarni Sigma Poligrafia Adam i Kamil Kuchciak z Łodzi. Należy podkreślić, że obszerny tom przygotowany został ze środków własnych Gostynińskiego Towarzystwa Kulturalno-Naukowego i społecznie – nikt z autorów nie otrzymał honorariów. Należą im się za to słowa uznania. Z uwag końcowych, poza gratulacjami dla inicjatorów powstania *Słownika*, sugerowałbym, aby w przypadku jego wznowienia zamieszczone fotografie lokowane były, w miarę możliwości, przy biogramach, co wzbogaciłoby stronę poznawczą i graficzną publikacji.

Jan Bolesław Nycek